

M a n i f e s t o

Ne Piyasa Ne Devlet

Politik Ekonomi Çalışma Grubu (PEÇAG)¹

Türkiye ve dünyada kendisini “sol”da tanımlayanlara, mevcut sorunların ortaya konulmasında ve bunların arkasında yatan nedenlerin tartışılmasında; olanak, fırsat ve tehditlerin toplumun geniş kesimlerine sunulmasında sorumluluklar düştüğü bir gerçektir. Yaşam koşullarının hızla kötüleştiği, insani değerlerin aşındırıldığı bir dönemde, bir sistem olarak kapitalizmi anlamaya çalışan, sorgulayan ve aşmayı amaçlayan görüşlere katkıda bulunmaya dönük çabalar, söz konusu sorumluluğun gereğidir.

Bu çerçevede, sorgulama, anlama ve aşmaya dönük çabanın kritik noktası soruları doğru formüle edebilmektir. Yanlış sorulara verilecek “doğru” cevaplar ancak anlamayı zorlaştırırlar. Bu durum, Türkiye solunda yaygın bir sorun alanı olarak geçmişten bugüne varlığını korumaktadır. Politik Ekonomi Çalışma Grubu bu noktadan hareketle kendi perspektifinden “doğru” bulduğu sorular ve sorunları tartışmak ve çözüme yönelik önerilerini ilgili tüm taraflarla paylaşmak üzere oluşturulmuştur.

Politik Ekonomi Çalışma Grubu şu tespitlerden hareket etmektedir:

- “Daha iyi (insancıl) bir kapitalizm” ve “emeğin sosyal hakları” talepleri ekseninde şekillenen çözümlemeler yerine, günümüz koşullarında giderek önem kazanan “daha farklı bir toplum” ve “emeğin özgürleşmesi” eksenli eleştirel bir analizi ön plana

¹Dr. Fuat Ercan, Dr. Mehmet Türkay, Dr. Berna Güler Müftüoğlu, Dr. Kurtar Tanyılmaz, Dr. Özgür Müftüoğlu, Erhan Bilgin.

- çıkartmanın gerektiği,
- Türkiye'deki krizlerin, kapitalizmin doğasından kaynaklandığı; kapitalizmin kendini yeniden üretebilmesinin mekanizmaları olarak işlev gördüğü,
 - Kriz sürecinde ileri sürülen, reformcu ve ulusalcı-kalkıncı gibi farklı iktisat politikası alternatiflerinin yanlış sorular formüle ettiği,
 - İçinde bulunduğumuz bu dönemde devlet, sermaye ile işçi sınıfı ve ezilen kesimler (kent yoksulları, işsizler, kadınlar, köylüler, emekliler) arasında çıkar çatışmalarının kristalize olduğu,
 - Özellikle 1980'li yıllardan itibaren sıkça tartışılmaya başlanan iktisadi ilişkilerde, kamu girişimciliğinin yeri ve rolü (özelleştirme), rant ekonomisi (para-sermaye ile üretken-sermaye ilişkisi) ekonomiyi olumlu yönde etkileyeceği düşünülen KOBİ'ler (sermayenin merkezileşmesi sürecinde daha düşük maliyet) gibi konularda büyüme, tasarruflar, yatırımlar, dış ticaret dengesi vb. unsurlarla ekonomiyi anlama çabasının, kapitalist ekonomiye içkin sınıfsal ilişkileri algılamamızı önlediği,
 - Üretim araçlarının özel mülkiyeti, değerlendirilmesi (kâr mantığı) ve genişlemesi ile tanımlanan sermaye birikim süreci, sadece "ekonomik" bir süreç değildir. Sermaye birikimini, onun, önemli bir unsuru olan üretim girdilerinin çıktılara dönüştüğü sürece indirgeyerek doğal ve teknik bir ilişki yerine, toplumsal ilişkiler bütünü olarak ele almak gerektiğini; toplumların ortak özelliğini oluşturan değişim (mücadele) ilişkileri üzerinde değil, toplumlar arasındaki farklılıkların temelinde yatan üretim ilişkileri/düzeyi üzerinde odaklanılması gerektiği; dolayısıyla,
 - Üretimi, başka faktörler gibi emeğin de bir girdi (maliyet unsuru) olarak yer aldığı bir teknik süreç olarak; (malların mallarla üretimi) bu nedenle de kârların üretim sürecinde ortaya çıkan artık "değerden" değil, dolaşım sürecindeki çıktıdan (katma değer) kaynaklandığı varsayımının yanlışlığını; bu an-

lamda adaletsiz olanın ücretin yaratılan toplam değerden aldığı miktarda değil, ücretlilik sisteminin kendisinde olduğu,

- Teknolojinin (insanın doğa ile kurduğu ilişkiler) bölüşümden (insanlar arası ilişkiler) bağımsız olarak ele alınması (teknolojik determinizm) gerektiği varsayımından hareket eden bir anlayışın yanlış olduğu,
- AB’ye karşı olmak-taraf olmak bir pozisyon ve tartışma zemini; AB’ye girilmesine karşı olmak-girmek taraftarı olmak ise başka bir pozisyon ve tartışma zemini. Bu pozisyonların toplumsal yansımaları ve kendilerini ifade etme biçimleri, görünürde karmaşıkmiş gibi durmakla beraber, esasen net bir durumdur. AB’ye karşı olmanın, kapitalizme karşı olmanın bu bağlamdaki ifadesi olduğu,
- “Sol” bir tartışmanın bu tespitlerin çerçevelediği bir zeminde yapılması gerektiği.

Söz konusu tespitlerden hareket edildiğinde dünya ve Türkiye’deki mevcut durumu genel hatlarıyla şu şekilde değerlendiriyoruz:

Uluslararası İşbölümü / Kapitalizm Nereye ?

Kapitalizmin ortaya çıktığı toplumsal, tarihsel ve coğrafi bağlamlar ve yaygınlaştığı tüm süreçlerde, nihai sonuç, ulusal ve uluslararası düzeylerde sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesinin artışıdır. Kapitalist sermaye birikiminin bu eğilimi, güç ilişkilerine bağlı olarak işleyen, eşitsiz ve bileşik gelişme dinamiğiyle açık hale gelmekte ve somutlaşmaktadır.

Bir ülkenin uluslararası kapitalist iş bölümüne eklemelenme süreci –eşitsiz ve bileşik gelişme yasasına bağlı olarak– uluslararası ve ulusal sermayelerin ihtiyaçlarına göre bir hiyerarşi içinde belirlenir. Söz konusu hiyerarşinin ortaya çıkardığı bağımlı “kapitalist gelişme stratejilerinde” ulus devletlerin temsiliyeti, uluslararası ve ulusal düzeylerden kaynaklanan, sınıfsal dinamiklerin karşılaşması ve uyumuyla ortaya çıkmakta-

dır.

Kapitalist işbölümünün yeniden yapılandırılma süreci, aynı zamanda kökeni 1970’li yıllarda kapitalizmin dünya genelinde derinleşen ve halen devam eden krizi aşma çabası anlamına gelmektedir. Soğuk savaş süresince ikincil önemde olan kapitalist blok içi gerilimler, Doğu Bloğunun çöküşüyle ve giderek yaygınlaşan krizle birlikte ön plana çıkmış ve neo-liberal politikaların yönlendirdiği süreci belirleyen kritik faktör olmuştur.

“Küreselleşme” kavramıyla ifade edilen kapitalizmin, bu anlamdaki olgunlaşma safhası olarak tanımlanabilecek son yirmi yıl, söz konusu eğilimlerin yapısal, işlevsel ve hukuksal düzeylerde netleştiği ve dolayısıyla, tarihte olmadığı kadar bağlayıcı ve geri dönülmez bir niteliğe sahip olduğu bir sürece işaret etmektedir. Bu durum açık ifadesini, tüm sermaye biçimlerinin sınırsız değerlenme motiflerini, kapitalizmin kâr mantığına uygun olarak birbirine bağlayan, uluslararası anlaşmalarda bulmaktadır. Bu sürecin taşıyıcısı ve resmi tarafı konumundaki ulus devletler, sürecin mantığına uygun olarak yerel, uluslararasılaşmış-yerel ve uluslararası şirketlerin bir anlamda taşeronluğu misyonunu yüklenerek, yeniden yapılanmaktadır.

Genel Eğilimler

Dünya ölçeğinde kâr oranlarının düşmesine bağlı olarak sermayenin değerlenme sorunu, teknolojik yeniliklerin sağladığı olanaklarla birlikte, para sermayenin belirleyici gücünü artırmıştır. Finansal birikim olanaklarının hızla genişlediği bu süreçte, dünya ölçeğinde yatırımlarda ve dolayısıyla büyüme oranlarında bir düşüş eğilimi hâkim olmuştur. Para-sermaye, sermayenin dünya ölçeğinde toptan değersizleşmesini önleyen sigorta işlevini gören lokal krizlerin, bir anlamda tetikçisi işlevini görmüştür ve görmeye devam etmektedir. Bu durum, Meksika, Kore, Arjantin ve son olarak Türkiye’de derinleşen “krizleri” önemli ölçüde etkilerken bu gelişmelerin objektif bir diğer sonucu, söz konusu

lkelerde sermayelerin merkezileşme ve yoğunlaşması sürecini hızlandırmış olmasıdır. Bu süreç, önümüzdeki dönemde, sadece azgelişmiş kapitalist ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmiş kapitalist ülkelerde de krizin derinleşmesine ve sıklaşmasına yol açacaktır.

T  r k i y e

Yukarıda vurgulanan dünya ekonomisindeki krize ve dolayısıyla yeniden tanımlanan uluslararası işbölümüne uyum sağlamaya yönelik bu süreç, Türkiye’de, 24 Ocak 1980 kararları ve 12 Eylül darbesiyle hızlanmıştır ve devam etmektedir. Bugün yaşanan kapitalist işbölümüne entegrasyon sürecini ve dolayısıyla geleceği niteleyen somut adımlar, “Avrupa Birlięi müktesebatına” uyum zorunluluğu ve/veya IMF’ye verilen taahhütlerin gereği olarak gerekçelendirilen yasal düzenlemelerde somutlaşmaktadır.

Tütün Yasasından, Maden Yasasına, Endüstri Bölgeleri Yasasından, Teknoloji Bölgeleri Yasasına, YK Yasasından, İş Güvenlięi Yasasına söz konusu tüm düzenlemeler (yeniden-yapılanma yasaları) kapitalizmin bütünsel işleyişini yansıtan, bu alanlarda tasarlanan dönüşümü eğgdml kılan işlevsel bir bütünlüğe sahiptir.

Buna göre, yeniden yapılanma yasalarının kesişme noktaları şöyle sıralanabilir:

- KİT’lerin tasfiyesi,
- KİT dışındaki kamu varlıklarının (Hazine arazileri vb.) elden çıkartılışı,
- Sektörlerin faaliyetlerini kontrol etmekle yükümlü kurulların oluşturulması,
- Çalışma ilişkilerinin kuralsızlaştırılması, taşeronlaş-tırmanın nnn açılması,
- Devletin toplumsal teşvik demelerine son verilmesi, indirimli hizmetlerin kaldırılması,
- Tarımda ekim alanlarının sınırlandırılması,
- Ayrıcalıklı retim, hizmet bölgelerinin kurulması,
- Devletin retim veya hizmet alanlarındaki varlığına son verilmesi,

- (Ticarileşme) Piyasalaştırmanın önündeki engellerin kaldırılması,
 - Sosyal güvenlik sisteminin birey merkezli bir değişime yönlendirilmesi,
 - Üretim ve hizmetlerin uluslararası kontrole açılması, uluslararası standartların zorunlu hale getirilmesi.
- Yasaların hayata geçirilmesi ile Türkiye’de muhtemel gelişmeler şu şekilde sıralanabilir:
- Kırdan kente büyük bir göç yaşanacak,
 - İşsizlik artacak,
 - Gelir dağılımı, işçi sınıfı ve ezilenler aleyhine bozulacak, yoksulluk yaygınlaşacak,
 - Sendikali veya sendikasız, bütün çalışanların ortalama ücreti düşecek,
 - Çalışma koşulları ağırlaşacak,
 - Çalışma hayatında kuralsızlaştırma (esnekleştirme) yaygınlaşacak,
 - Krizler daha da sıklaşacak,
 - Sosyal dengelerin bozulması, polisiye önlemlerin artmasına, demokratik alanın daralmasına neden olacaktır,
 - İşçi sınıfının ve ezilenlerin örgütlenme kapasitesinin daralması, demokratikleşmeyi yavaşlatacaktır.

Bu doğrultuda Politik Ekonomi Çalışma Grubu’na yön veren ilkeler şunlardır:

- Sadece yerli sermaye, uluslararasılaşmış yerli sermaye ve uluslararası sermayeden değil, aynı zamanda devletten bağımsız; sınıf perspektifli bir bakış açısına sahip olmak,
- Her türlü politik hareket ve yapılanmalardan bağımsız durmak,
- İşçi sınıfının ve ezilenlerin günlük sorunlarından hareket edip ve onların ihtiyaçları ve çıkarları doğrultusunda bilgilendirmeyi, öngörülerde bulunmayı, çeşitli alternatif olanakları göstermeyi, politika önerileri geliştirmeyi benimsemek. ■